

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. Egyházi törvényeink 195-ik §-a. Segesvári József. — Tárcza. A revideált Genesis. Dicsőfi József. — A vallásbölesészet főbb problémái és a biblia. Erdős József. — Közügyeink. A budapesti skót. misszió jubileumai. Láng Adolf. — A katolikus sajtó. Lux. — Irodalom. — Külföldiek. — Szerk. posta.

Egyházi törvényeink 195-ik §-a.

II.

Vajjon az első cikkemben elmondott gyakorlat egybevetve az egyházi törvény fentidézett §-aival s magával a kérdés alatt levő 195. §-al is, nem nyilván mutatja-e, hogy minden oly egyházban, hol a belhivatalnoki fizetés nem havonként vagy negyedévenként, hanem egy összegben és pedig specifice az őszi hónapokban, mint a fizetésre legalkalmasabb időszakban adandó be, a szolgálati év első 8 hónapját magában foglaló polgári esztendő vége az az idő, és pedig legvégső határidő, melyben a fizetés egészben esedékessé és a melyen túl a be nem fizetett tartozás hátrálékká válik? Volna-e az akár az igazsággal, akár a méltányossággal megegyeztetendő, hogy az a belhivatalnok, ki 8 egész hónapig úgyszólván fizetés nélkül szolgált és türelemmel várt, arra legyen kárhóztatva, hogy várjon tovább is, egész addig, míg a szokásos egyházi év vége április 24-ikének eljöttével be nem következik? Vajjon nem inkább az-e úgy az osztó igazság, mint a méltányosság, hogy ha ő 8 hónapon, tehát $\frac{2}{3}$ -rész éven keresztül fizetést nem kapott, tehát a hátralevő $\frac{1}{3}$ -ad évre eső fizetés legalább előre adassék? Hiszen ha az az egyházi tag nem köteles az egyházi vagy szolgálati év legvégső napjáig fizetni s egészen addig hátrálékosnak nem is tekinthető, úgy ő mentve van, — a belhivatalnok pedig várhat még ismét 8 hónapig, vagy legalább is félévig, mert az egyházi törvény 236. §-a védelme alá veszi az ily buzgó egyháztagot, mondván: „az egyházi év végén túl bármi

okból hátrálékban maradt egyházi fizetések behajtását köteles a presbyterium a következő év oly szakában eszközölni, melyben a nép a fizetés teljesítésére a helyi viszonyok közt leginkább képes“. Ez a törvényszakasz is mutatja ugyan, — legalább az a „bármi okból“ azt sejteti, — hogy nem szabad lett volna annak a tartozásnak az egyházi év végeig kint maradni, s ha kint maradt, úgy ez csak valami különös, kivételes okból történhetett, de hát e §. mégis alkalmas kibúvó ajtó lehet azokra nézve, kik csak akkor szeretnek egyháztagok lenni, mikor papot kell választani, de nem akkor, mikor fizetni kell, mert hiszen az ily rosszakaratú s egyháziatlan ember könnyen megteheti, hogy bevárja az egyházi év utolsó napját, — addig megtagadván a fizetést, — azon az utolsó napon pedig elbúvik, bezárja az ajtót, hogy ha keresnek is, honn ne találják, az új egyházi év kezdetén, vagyis április 24-ikén pedig már azt mondhatja a fentebbi §-ra hivatkozva, hogy rá ér majd megfizetni jövő ősszel, előbb a törvény szerint úgy sem tartozik. Csakhogy nem így tesszünk ám mi, kiknél az ily fizetési gyakorlat áll fent; — nem várjuk be az egyházi év végét, hanem ha az előljárásság a hátrálékosok névsorát beküldi az espereshez újév után bármikor, ez azonnal megkeresi az alispáni hivatal, s ha ez is megteszi és megtéteti közegei által, a mit a törvény értelmében tenni kell: azonnal vége annak az „immunitás“-nak, melylyel az ily kötelességöket nem teljesítő egyháztagokat némelyek a lelkészválasztásoknál szeretnék fedezni, holott a 195. §-nak egyenes és úgyszólván egyedüli célja az, hogy tisztult helyzetet létesítsen a megválasztandó lelkész részére, hogy az hivatalát a szokásos szolgálati év kezdetén (ápr. 24.) elfoglalhassa. Mert hát e 195. §-sal szorosán kombinálni kell ugyancsak a lelkészválasztásról szóló 206-ik §-t, mely ezt mondja: „a megválasztást elfogadott lelkész új állomását csak elődje illetményének teljes kifizetése vagy biztosítása s az arról

nyert hivatalos értesítés után foglalhatja el^a. De vajjon elfoglalhatja-e rendes időben, ápril 24-ikén, ha a netalán újév után történt lelkészválasztáskor hivatali elődjének, már újév előtt esedékessé vált fizetése hátráléknak nem tekintetik és minden törvényes eszközzel be nem hajtattik? S ha el nem foglalhatja az egyházi év végén túl is kintmaradt, talán nagy számú restáncziák miatt, melyekre nézve az egyháztanács sem tud, vagy nem akar hivatali elődjének, vagy annak utódainak biztosítást nyújtani: vajjon akkor ki fogja kiszolgálni az ekklezsiát? Mind oly kérdések, melyek magok szolgálnak feleletül arra, hogy milyen évet kell az „előző éven” érteni ott, hol a fizetés az új polgári év előtt, tehát az egyházi év $\frac{2}{3}$ -ának elteltevel vált esedékessé.

De nemesak sok bonyodalomra adna alkalmat a törvénynek, az egybevetett §-oknak ezzel ellenkező magyarázata, hanem e felett még a kötelességeiket híven teljesítő egyháztagokra nézve lenne az jogtalan sérelem, hogy ők, kik összes egyházi adójukat „az egyház vagy egyházmegye által meghatározott időben” befizették, esetleg leszavattassanak azok által, kik kötelességeiket nem teljesítették s e miatt talán éppen a választás napján is polgári végrehajtás alatt állanak. „Fiat justitia!” A jog csak kötelesség teljesítése fejében adathatik, s e tekintetben kétféle mértékkel mérni nem lehet. — Jogot adni a lelkészválasztási aktusnál annak, ki egy évi összes egyházi tartozását a kitűzött törvényszabta időre befizette és hasonló jogot adni annak is, a ki nem fizette be: — legyen az az „előző év” akár polgári, akár egyházi év, — az osztó igazsággal meg nem egyezik.

Az az „*egyházi év végén túl bármi okból hátrálékban maradt egyházi fizetésekről*” szóló 236. §, mint fentebb is mondtam, nem a mellett bizonyít, hogy tehát az „előző éven” is egyházi évet kell érteni, mert e magyarázatnak a többi §-ok, melyek a fizetési idő meghatározását az egyes egyházak, illetve egyházmegyéknek hagyják fenn, nyilván ellene mondanak, — hanem igenis a mellett, hogy az egyházi adót az egyházi év végeig okvetlen be kell, ha másként nem, polgári hatóság segítségével hajtani a gondnoknak és presbyteriumnak, a mint ezt a 142. és 231. §§-ok rendelik, s ha mindemellett is valami bármi okból kint maradna, arra nézve a következő ősz bevárandó, a mikor aztán, lelkészválasztás esetén, az ily hátrálékokra nézve vagy az illető adós, vagy a presbyterium ad a távozó lelkésznek, vagy ha a lelkész elhalt, annak utódainak biztosítást; vagy, a mi leggyakoribb eset, az ily többnyire szegénység miatt bevehetlenné vált apróbb hátrálékokat az illetők el is engedik.

Ez az én meggyőződésem a 195. §. intentiójáról, öszszeszevetve azt a többi idevonatkozó szakaszokkal. Nem követelem magamnak távolról sem azt a jogot, hogy a tör-

vényt másokra nézve is kötelezőleg magyarázzam, — de éppen azért, mert azt jogérvényesen csak a zsinat magyarázhatja: mindaddig, míg az nem ad kötelező magyarázatot e tekintetben, — azon meggyőződésben, hogy mellettem van a törvény betűje, mellettem van az idevonatkozó törvényszakaszok egybevágó értelme, mellettem van a fennálló gyakorlat minden ténye: saját hatáskörömben e meggyőződésem szerint fogok eljárni mindenkor s az újév után történő lelkészválasztásoknál azokat, kik az előző polgári év végén esedékessé vált egyházi tartozásaikat be nem fizették, az újévben már hátrálékoknak tekintem.

Segesvári József.

Tárcza.

A revideált Genesis.

(Vége.)

16. Az asszonynek monda: Szertelen megsokasítom viselődésed fájdalmait, fájdalommal szüled magzatodat; és epekedel a te férjed után, az pedig uralkodik rajtad.

1 Kor. 14, 34. 1 Tim. 2, 11. 12. 1 Pét. 3, 5.

(A „szertelen” helyett egész bátran meg lehetett volna tartani a Károli-féle: „felette igen”-t; az eredetiben csak ez áll: „fájdalommal szülsz magzatokat”; a vers vége pedig hívebb és jobb is volna így: „ő pedig uralkodik te rajtad”).

17. Az embernek pedig monda: Mivelhogy hallgattál a te feleséged szavára, és ettől a fáról, melytől eltiltottalak vala, mondván: ne egyél arról: Átkozott legyen a föld te miattad, fáradságos munkával élj belőle életednek minden napjaiban.

18. Töviset és bogácskórót teremjen tenéked s egyed a mezőnek fűvét.

4, 12.

19. Orezád verétékével egyed a te kenyeredet, míglen visszatérsz a földbe, mert abból vétettél: mert por vagy és porrá leszesz.

Zsolt. 146, 4. 2 Thess. 3, 10.

(A 17-dik és 18-dik vers ismét szorosán együvé tartozik. A 17-dik v.-ben e helyett: „élj belőle”, — jobb lett volna megtartani Károlitól ezt: „egyed gyümölcsét”, mely az eredetihez hívebb is, értelmesebb is. A 18-dik v. az eredetihez képest így vezetendő be: „és töviset” stb. A 19-dik vers vége az eredeti szerint így módosítandó: „mert por vagy te s ismét porrá leszesz!”)

20. Nevezte vala pedig Ádám az ő feleségét Évének, mivelhogy ő lett anyja minden élőnek.

21. És szerzo az Ur Isten Ádámnak és az ő feleségének bőr ruhákat és felöltözteté őket.

(A 21-dik v.-ben talán jobb lett volna a „szerze” helyett megtartani a Károli, Komáromi és Káldi által is használt „csinála”-t; Bloch is „készítte”-t írt).

22. És monda az Ur Isten: Ime az ember olyanná lett, mint mi közülünk egy, jót és gonoszt tudván. Most tehát hogy ki ne nyújtsa kezét, ne szakaszson az élet fájáról, ne egyik s örökké ne éljen:

23. Kiküldé őt az Ur Isten az Éden kertjéből, hogy mivelje a földet, a melyből vétetett vala.

24. És kiüzé az embert és helyezetté az Éden kertjének keleti oldala felől a Kérubokat és a villogó pallos lángját, hogy őrizzék az életfájához vezető utat.

(A 22-dik versben van az általam talált legnagyobb hiba. Ugyanis e vers 2-dik felében a שָׁלַח után következő perfectumok, perfecta consecutiva, t. i. ezek: וַיִּחַ, וַיִּזְכֹּר, וַיִּלְחַק; úgyhogy e perfectumok olyan lehető, jövőben megtörténhető cselekményeket vezetnek be, melyek a שָׁלַח imperfectum által jelölt cselekménynek következményei lesznek; vagyis, annak, hogy az ember kezét kinyújtja, következménye lehet az, hogy szakaszt az életfájáról is, és eszik arról is és ekként örökké él. Ezek szerint a 22-dik vers második fele így fordítandó: „most tehát, hogy kinyujtsa kezét, — hogy szakaszson az életfájáról is, hogy egyéks éljen örökké: — kiküldé őt stb. Elég jól fordították már e helyet különben Komáromi és Káldi is. — A 24-dik versben a „Kérubok“ helyett „Kerubok“ irandó. A „villogó pallos lángja“ helyett jobb volna e kifejezés: „egy villogó, fényes kard“. Ugyane vers utolsó tételét meg lehetett volna hagyni Károliból: „az élet fája útjának őrizetére“. Itt még csak annyit, hogy mily szép parallel helyeket lehetett volna e vershez találni. És. 34, 5. Nah. 3, 3. stb.-ban!).

49-dik rész.

1. És szólítá Jákób az ő fiait, és monda: Gyűljetek egybe, hadd jelentsem meg néktek, A rátok következőt, messze jövődében.

2. Gyűljetek össze s hallgassatok meg Jákóbnak fiai! Hallgassatok Izráelre, a ti atyátokra.

(A mily szép, hogy e darabnál nagy gondot fordítottak az átdolgozók a parallelismusra s talán még nagyobbat is, mint a minőt a „revizió“ fogalma megenged: épen annyira szükségtelen, hogy minden új sor nagy betűvel írassék a parallel tételben. Ez csak az esetben volna helyeselhető, ha vers-alakban egymás felett és alatt állának a parallel tételek, így prózában ízléstelen a sok nagy betű. Különben is az ügyesen megtartott parallelismust pusztá hallásból is kierzí a magyar fül! — A mi a fordítást illeti: az 1-ső versben az utolsó tétel hívebb és magyarosb volna így: „a mi rátok következőt messze jövőben“. Így világosb is az értelem, míg a revizióé, főként a sok vonás miatt, többféleképen is magyarázható. A 2-dik versben az első „hallgassatok“ után egészen felesleges a „meg“, ezt mutatja a 2-dik „hallgassatok“ is).

3. Ruben, te elsőszülöttem, Én erőm, tehetségem zsengeje, Fő méltóság, fő hatalom. 29, 32.

4. Mint a víz felforrható vagy, Nem leszesz feljebbvaló, Mert atyád ágyára hágtál, Akkor azt megfertőztetted: Nyoszolyámba lépett ő. 35, 22.

(E 2 vers oly szorosán együvé fogandó, hogy közéjük legfelebb egy; tehető csak. A 3-dik versben e fordítás: „Fő méltóság, fő hatalom“ érthetetlen. Az eredeti azt mondja, hogy Ruben mint elsőszülött méltóságban és hatalomban fölötte áll testvéreinek. Elég jól adta vissza Károli, Bloch (mindkettő öszszekötven e verset a következővel: „elsőséged volna méltóságban, elsőséged hatalomban“, — Bloch), Komáromi: „méltó-

sággal és hatalommal felső“ és Radácsi: „első a méltóságban s első a hatalomban“. Ez utóbbi fordítást kellett volna megtartani, csakhogy így rövidítve: „első méltóságban s első hatalomban“, mert a névelőre, mint az eredeti mutatja, szükség nincs. A Károli és Bloch magyarázó fordítása nem illik be e szaggatott, tömör nyelvezetű darabba. A 4-dik verset egy d-e-vel kell bevzetni az érthetőség czéljából; s mert e vers arra ad feleletet, hogy elsőszülöttségének előnyét miért veszté el Rúben, így fordítandó: „de mert felforrta, mint a víz“ (tehát multidő használandó, mint a következő állítható, hiltaltá, állá perfectumok mutatják s nem jelen idő, mint Radácsinál is: „felforrsz, mint a víz“); különben, szerintem, az egész vers jobban volna így: „de mert felforrta mint a víz, nem leszesz első: mivel atyád ágyába léptél s megfertőztetted azt... nyoszolyámba lépett fel“).

5. Simeon és Lévi atyafiai, Erőszak eszközei az ő fegyverök. 34, 13—15. 25.

6. Tanácsukban az én lelkem ne járjon, Gyűlésükbe becsületem ne vegyüljön; Mert mérgökben férfit öltek, S kedvök telve inát szegték az ökörnek.

7. Átkozott legyen mérgök, mert erőszakos; És haragjok mivel kegyetlen. Eloszlatom őket Jákóbban, És elszélesztem Izráelben. Jós. 19, 1. 21, 5.

(A 6-dik vers úgy az eredetihez, mint Károlihoz is, hívebben volna így: „Tanácsukban ne legyen részes lelkem, gyűlésükkel ne egyesüljön dicsőségem, mert haragjokban férfit öltek s kedvök telve inát szegték ökörnek“; ily alakban világosabban is kifejezi az apa gondolatát, a ki erőszakos fiainak tettét határozottan elutasítja magától, el még az ezen tettben való részvételnek a gondolatát is! A 7-dik verset is jobbnak találnám így: „átkozott haragjok, mert erőszakos volt, és dühök mivel kegyetlen vala; szétszatom őket Jákóbban, és elszélesztem izráelben“. Az עָבַר perfectum, mint a következő íge is mutatja, az עָבַר = düh (és nem boszú, Radácsi); harag — düh, fokozat).

8. Júda! téged dicsérnek atyádfiai, Ellenségeidnek nyakán lesz kezed, Meghajolnak előtted atyádfiai. 1 Krón. 5, 2.

9. Oroszlánkölök Juda, Zsákmány mellől emelkedél fel, fiam; Lesbe fekszik, lehuzódik mint oroszlán, És mint nőstény oroszlán; Ki veri azt fel?

10. Nem múlik el Judától a fejedelmi bot, Sem a vezérpálcza térdei közül; Míg el nem jó a Sílóh, S a népek néki engednek.

11. Szőlőtőhöz köti szamarát, És nemes tőkéhez számara vemhét; Ő ruháját borban mossa, Felöltőjét szőlő piros levében.

12. Bortól pirosak szemei, Tejtől fehérek fogai.

(A 8-dik versben: a „dicsérnek“ nem elég erős a gondolat kifejezésére, helyette „magasztalnak“ teendő; ugyane vers 2-dik tételében a szórend az eredetinek megfelelőbben alkotandó, s a vers végén e helyett „atyádfiai“, ez irandó: „atyádnak fiai“, mely jobban kifejezi e gondolatot: előtted atyádnak minden fiai, minden testvéreid, tehát az összes 11 törzs le fog borúlni, úgyhogy ezek szerint a 8-dik vers így volna módosítandó: „Júda! téged magasztalnak atyádfiai: kezed ellenségeidnek nyakán lesz, meghajolnak előtted atyádnak fiai. (Radácsi igen

jól fordította e verset). — A 9-dik vers nagyon hibásan van visszaadva; e kifejezésnek: „zsákmány mellől emelkedél fel fiam“, az eredetiben nem felel meg semmi; az eredeti ezt mondja: mintegy oroszán zsákmánylás után nyugodtan vonul fel hegyi lakába, úgy vonult fel Juda is, dicsőségesen vívott harcain után, bérezes, hegyes országába (s itt megint mily szép parallel helyek lettek volna És. 4, 8. és Bir. 1, 19. stb.), s ott büszkén megpihen mint hatalmas hím oroszán, vagy mint egy még félelmeteseb nőstény oroszán, úgyhogy senki háborgatni nem meri. Ezek szerint a 9-dik vers így változtatandó: „Oroszlánkölyök Juda; zsákmányt vetvén, felvonúltál, fiam! Lehevert, lenyugodt, mint hím oroszán, és mint nőstény oroszán... ki veri őt fel? כרע sohasem lehet = lesbe feküdt (Radácsi jól: leha-jol), e jelentés be sem illik a szövegbe. Az általam adott fordítás, feleslegessé tesz minden conjecturát, mint a minőhöz Radácsi is folyamodik. — A 10-dik versben „vezérpálcza“ helyett „vezéri pálcza“ írandó; ugyanesak e versre nem kell messiatikus magyarázatot ráerőszakolni, hanem meg kell tartani ezen a tudomány által már általánosan elfogadott fordítást: „míg nem Sílóba jő (t. i. Juda), és néki (t. i. Judának) a népek engednek,“ azaz míg a honfoglalási harcok be nem végződnek (itt ismét a szép magyarázó helyek Jós. 18, 1. 9. elmaradtak!). A Radácsi által Hitzig, Bloch stb. után ajánlt e fordítás: „míg Sílóba járnak“, teljességgel lehetetlen. Különben meg kell jegyezni, hogy Sílóh-t épen úgy nem szabad írni, mint Jahveh-t, a מַפְּיִיךְ nélkül szó végén mindig nyugodván. — A 11-dik versben „nemes tőkéhez“ helyett jobban szeretném ezt: „nemes venyigéhez“; „Ő ruháját“ -ból az „Ő“ törlendő; „Felöltőjét“ elé egy s teendő; s talán az eredetihez hívebben e vers utolsó tételét lehetne így is fordítani: „S felöltőjét a szőlő véreben“ (lásd Káldit.). — A 12-dik v.-ben a „pirosak szemei“ nem fejezi ki az eredeti gondolatát: כְּסֵלִים, mint az asz-szür „a kálú“ is igazolja = sűrű, sötét; a gondolat ez: a nagy bor-bőség miatt a béke karjaiban elveszti Juda szeme ragyogó fényét (s itt megint szép parallel hely Péld. 23, 29. 30!), megbágyad szemé; e vers tehát így fordítandó: „Bortól bágyadtak szemei, tejtől fehérek fogai“).

De legyen ennyi elég! Hisz meggyőződhetik ebből a tisztelt olvasó, hogy az új Genesis igen jó munka, de a mely lehet jobb is. S hogy jobb lesz, hogy jobb legyen, biztosan tudjuk, hogy a nagytekintélyű központi bizottság mindent el fog követni erre nézve. Te pedig, Szent Lélek Ur Isten, koszorúzd meg nagy felelősséggel járó, nehéz, veritékes munkáját továbbra is áldással, sikerrel!!

Dicsőfi József.

A vallásbölcsészet főbb problémái és a biblia.

(Vége.)

És most felmerül a kérdés, honnan ered a bibliának az a substantiális és szellemi egysége, mely azt egészben véve jellemzi? Honnan van az, hogy ezek a különböző fajú, részint történelmi, részint költészeti, tanítói, allegorikai, intelmi tartalmú, most könyvirodalmi, majd levélalakú iratok oly egységes, befejezett könyvet képeznek? Erre a philosophia haszta-

lan igyekeznék feleletet adni. De megfelel rá maga az írás (I. Péter 1, 10—12; II. Pét. 1, 20. 21.), melyből tudjuk, hogy az az egységes szellem és tartalom az Isten lelkének íhlete által jött létre. A tiszta ész bírálata és az empirismus méltán megbotránkoztatónak találja magára nézve az ilyes meggyőződést. A modern bibliai negatív kritika pedig egyszerűen egy az ókori zsidó nép kezébe adott codexet, a nép vallásos tudata fejleményeként előállott törvénykönyvet, összefüggés és egység nélküli compendiumot akar csinálni a biblia egyik feléből. Nem Mózes, hanem Esdrás és rokonlelkületű kortársai alapították a sajátos ótestamentomi vallást, és a mózesi törvény, a „Thora“ nem tekinthető többé a régi Izrael történetének kiindulási pontjával, hanem az egyszerűen a zsidóságnak, azaz az assyrok és chaldok által megsemmisített népet túlélő szektának productuma. Legalább Reuss (Thesen. 1833. La Bible 1879.), Kuenen (De Godsdienst van Israel II. 1870.), Wellhausen (Prolegomena és Skizzen) s többi itt fel nem sorolt kritikus társaik ily módon kísérlik meg construálni Izrael történelmét és vallását. Áll szó szerint a tudós Delitzsch mondása: „wir sind bei dem reinen Chaos angelangt, und an die Stelle der überlieferten Geschichte tritt eine selbstgeschaffene. Die gegenwärtige Generation ist trunken vom Geist der Verneinung. Hoffen wir auf die unausbleibliche Ernüchterung. (Luthardt Zeitschrift 1882. VII. VIII. H. ö. Bredenkamp, Gesetz u. Propheten 1881. Böhl, Zum Gesetz und zum Zeugnis. Wien 1883.). Igy hát Izrael vallásának alapja nem a monotheismus volna, és a morált s cultust szabályozó codex a fogság után keletkezett; addig nem is ismert a régi Izrael igazi erkölcsi jellemeket. Minő bűnökről és a mai finomult erkölcsi érzéket mennyire sértő dolgokról is tesz említést az az ótestamentom? Liviusnak vagy Virgilnek jellemei sokkal példásabbak, mint a Jehovista egy pár alakja. Szinte megérdemelné az egész könyv, hogy számúzve legyen a családból, iskolából, templomból egyaránt. S mit tart az új szövetségről a negatív kritika, felmutatta Baur, Renan, Strauss, na meg Schleiermacher, a ki az új-szövetségi iratok egységes szellemét az első keresztyén egyház közszelleme bizonyosságának tekinti. És mégis; nem az ellenökben síkra szállott és támadásaikat sikerrel meggyőző positiv kritikusok nagy számára és tekintélyére, de magára a bibliára utalva mi azt valljuk, hogy az nem tisztán emberi mű, hanem isteni alkotás. Ezt pedig úgy értjük, hogy az Isten lelke a biblia íróinak emberi tulajdonait és jellegét, öntudatukat és szabadságukat sértetlenül hagyva, értelmüket akként vezérelte, lelköket akként megvilágosította, életöket úgy rendelte, hogy ezek a kijelentésnek alanyilag bennök nyilvánult tudatos voltáról és igazságáról objectiv bizonyosságot tehessenek és minden időkre kihatólag az örök igazat foglalják írásba. Igy hát bár világnézletük, hajlamaik, jellemük különböző volt: de írataikon egy ugyanazon Lélek íhlete vonul végig s ez nyújt kezeséget arról, hogy minden, a mi a bibliában foglaltatik, élet, igazság beszéde, a mint Gaussen mondja: „L'Esprit de l'Eternel a parle par ses auteurs et ses paroles ont été sur leur langue“. (Theopneustie, Paris 1840.). Már Philó és Josephus is inspiráltaknak tartották az ótestamentomot. Az első keresztyén egyház felfogása és tudata e tekintetben még igen szabadnak nevezhető ugyan, a mennyiben a gyülekezetekben kezdetben Hermas pásztorát az apostoli iratokkal együtt olvasták fel s az egyházi atyák legkevésbé sem ütköztek meg azon, hogy Lukács az ő evangéliomának prooemiumában előadásának különböző forrásból való eredetére utal, mert ők épen úgy

tudták, mint a hogy mi tanítjuk, hogy az isteni lélek és az emberi szellem közvetlensége és kölcsönhatása megfér egymás mellett. De már a bibliai inspiráció ellen intézett ostromok következtében szilárd megállapítást nyert az írás eredetére vonatkozó felfogás. (Hagenbach: Dogm., Gesch. — Gieseler: Kirchengeschichte. VI.).

Az egész középkori felfogáson végig vonul az a tudat, hogy az ihlet hatása mellett az emberi tevékenység szabadsága teljes jogosultságot és érvényt nyert s a reformatió szigorúbb formulázása csakis a középkori 10m. kath. egyház laza, önző jellegű definitióinak volt reakciója. S a bibliai kritika és a philosophia minden ellentörekvése sem változtathatott azon a tanfelfogáson, melyet a református egyház vall: „Scriptum canonica, verbum Dei, Spiritu Sancto tradita, omnium perfectissima et antiquissima philosophia, pietatem omnem, omnem vitae rationem sola perfecta continet. (Conf. Helv. I. Bas. II. h. ö. Helv. conf. II. capp. 1. 2. Gall. 5, Belg. 7. Angl. 6., Scot. 8.). Talált legyen bár az elfogult s hamis exegesis számtalan ellenmondást, megbotránkoztató morált és bolondságot a bibliában s hangoztatta legyen és tanítsa bár a socinianismus a fides divina ellenében a fides humana elvét: mindez hiábavaló kísérlet, melyet úgy a tudományos bűvárlat, mint maga az írás bölcsesége megszegyenített. Megszegyenít azért, mert a biblia Isten ígéje (acta Dei).

Az a csudálatos vonatkozás, melyben a biblia egyes részei állanak egymással, azt igazolja, hogy ennek egysége nem embertől ered. Itt egyik könyv a másik nélkül nem érthető, s ha csak egyet is kizárunk az egészből, a láncolat befejezetlenné válik. Jézus hegyi beszédét a decalogus nélkül, Pált Jakab nélkül, a Genesist János theológiája nélkül nem érted meg. Noha azonban a legméltóbb tisztelettel ismerjük el a biblia isteni jellemvonásait, távolról sem esünk a grammatolatria hibájába, mert a józan kritikát teljesen igazoltnak valljuk. S bár mennyire meghajlunk az egyház egyetemének köztudata előtt, elvetendőnek tartjuk azt a téves felfogást, hogy a bibliát csakis és kizárólag az egyház értelmezheti. (Conc. Trid. Sess. IV. decret. de edit. et usu S. S.). A bibliát nem az egyház teremté s így a felett nem bír rendelkezési joggal. Az írás értelmezése ex ipsa sola petenda est, ipsa interpretat sui, caritatis fideique regula moderante. (Helv. Conf. I. 2. Item II. 2.). A tekintélyhitet ép oly kevésbé tanítja a biblia, mint a mily határozottan hirdeti a szabadságot és az igazság megismerésére irányuló nyomozódást.

De elég. A vallásbölesészet a biblia igazságainak ignorálása által teljesen eltévesztené célját, nem oldhatná meg feladatát. Az összes értelmi nyomozódás, a speculatio minden sikere múltó tünemény s a polytheismus *επιερωσις*-a ép úgy mint a monotheismus *ἀπερωσις*-e — örökre fátyollal bevont ismeretlen — *νεκροσθένον* — (II. Kor. 4, 3. kv. h. ö. 3. 14—16), a biblia világossága és életadó melege nélkül. Ez okból nevezzük a bibliát a könyvek könyvének, ezért tartjuk azt a bölcsesség forrásának és valljuk Isten beszédének, mely megmarad mindörökké. (I. Pét. 1, 25.).

Erdős József.

Iskolaügy.

Az énekkari felügyelő tanár Balogh Ferencz megnyitó beszéde

*Vajdai Nagy Lajos évfordulati emléknappja alkalmával
1889. nov 18.*

Az életet sokszor hasonlították hajóhoz; valóban csodálatos hajó az, mindig távolodni látszik az elhunyt kedvesek sírhalmától, minden gyászoló év egy-egy mértföldjelző, mutatván a távolodás időmértét. Másfelől azonban ugyanazon év-méreteken közeledik tulajdonképen az elhunyt kedvesekhez, önnön sírhalmunkhoz, és azon rejtett helyhez, hol újra találkozunk, oda, — hol „nem hervad el a liget“; ezért mondá Szent Cyprián: „miért ne eveznénk viszontölelni szeretteinket?!“

A nap megfutja pályáját s a láthatáron lehuny. A természet és csillagvilág nagy felfedezői, egy Kolumbus, egy Kopernikus kimutatták, hogy napunk csak látszólag hanyatlik alá, a földgömb tulsó oldalán világít és melegét, — alig négyszáz éve lett felfedezve ezen szép tünemény. A lelki világ végtelen mezején majd másfél ezer évvel előbb lőn felfedezve, egyházi nyelven kijelentve, a szellemvilág égi Kolombusa, a mennyi világ Kopernikusa, a Megváltó által ama felséges igazság: hogy életünk napja sem huny el, hanem a lét másik oldalán folytatja pályáját a halhatatlanság örök hazájában, Isten országában.

Az élet Istenhez vezet, s akkor szép, ha ő felé, ő hozzá vezet. Oda vezérelte azokat a jeles elhunytakat, kik nemesak magukért éltek, hanem másokért is. A ki embertársaiért is él, az földi kincseiből olajt gyűjt, melylyel meggyújtatik egy bűvös lámpa, az emlékezet. Ezt gyújtjuk meg ma is, hadd világítsa meg nem a hideg sírt, hanem az emlékező és érző kebleket. Ennek fényénél láthatjuk, hogy a másért élő szív nem lesz itt a földön sem semmivé, hanem átalakul titkos, láthatlan erővé, mely megnyitni képes az ajkakat, háladallá, énekké, zenévé lágyul át; máshol hálakönynyé olvad s úgy gördül ki a szemekből, ha a másért élő szív ereje a szegénység homályába lövell enyhületet; máskor szárnynyá szilárdul, mely viszi, emeli a felfelé törni kész új nemzedéket.

De ki tudná előszámlálni a jóság dicső átváltozásait, Ovid Metamorphosisainál magasztosabbakat?! Hiszen maga ez ősi tanintézet, összes alkotásaival, másokért élő szívek, jeles alkotók nemes gondolatainak termés-jegecze, melynek végtelen sok lapjain a szeretet ereje tükröződik vissza.

Vajdai Nagy Lajos magyar földbirtokos emlékét újítjuk ma itt fel, ki 26 év előtt gondolt, érzett és tett . . . s 1050 forintot hagyott a kedvelt kollégiumi énekkar alapjára; az ő emlékét 1867 óta özvegyi fátyolban tisztelő hitvese Dobozi Erzsébet úrnő pedig évenként 30 forintot rendelt ösztöndíjúl az énekkar kiváló tagjainak. Kettős tény hatalma nyilatkozik itt.

A hulló csillag fénynyomot hagy maga után, e fénynyomot mi őrizzük, szemlelheti azt a tisztos özvegy. Ily fénynyomok kötik össze a múltat a jövővel s igazolják a költő szavát: nem hal meg az, ki a jövőnek él.

Legyen áldott emlékezte a főiskola minden jóltevőinek, köztök Vajdai Nagy Lajosé is! Az énekkar zengő hullámai érintsék szeliden a szíveket, hogy ezek mozgalma új éle-

tet teremtsen a művészet, a tudomány s az emberszeretet birodalmában itt és mindenütt.

Míg fű és virág borítja a földet, nem léssen az „ékesség nélküli és pusztá”, — míg dal, ének és zene hullámszik az embevilágban, a kedélyvilág sem leend ékesség nélküli. Nemes énekkar! dísz és éke e főiskolának s ifjúságának . . . szólj, beszélj zenés ajkaidal folyvást ezután is, s legy és maradj az üdülés és virulás szép tényezője! A mostani buzgó énekkari tagok az ősektől vett hagyományt, a lelkesedést tartsák meg s nyomaikba hasonló utódok lépjenek. Énekvezérök, ki most egész erejével buzgólkodhatik az énekkar előbbvitelén, lelje babérait a közelismerés tapsaiban, mikben méltán részesül.

Közügyeink.

A budapesti skót misszió jubileumai.

1839. és 1889. jelzik azon 50 évet, melynek emlékét f. é. nov. 23-án, szombaton, esti $\frac{1}{2}$ 7— $\frac{3}{4}$ 11-ig ünnepelte meg a budapesti skót misszió; és 1869. és 1889. jelzik azon 20 évet, melyet a skót misszió iskolája ünnepelt együttesen, a hold-utezai missziói iskola dísztermében. A terem virágfüzérekkel és virágokból készült „Isten hozta!” és „Welcome!” szavakkal s több szentírási mondattal volt feldisztve. Számos asztalka és ülés állt rendelkezésére a körülbelül 300 vendégnek, kik jegyek mellett meg lettek híva, miután — fájdalom — e terem és a mellékszoba többet be nem fogadhatott.

A főhelyen ült Szász Károly püspök, Verédy tanfelügyelő és Nicholson és neje, az angol főkonzuli pár, kétfelől félkörben Moody és Koenig missziói lelkészek, néhai Török és Székács özvegyei, Láng Adolf érd. főesperes, Baráth Ferencz, Szóts Farkas, Kenessey Béla ev. ref. theol. tanárok, Pap Károly és Gladischefsky Károly ref. lelkészek, Máday Izidor min. osztálytanácsos, sok hölgy és a ref. theologusok s a két iskola tanítói kara stb. stb.

Az ünnepélyt egyházi közös ének nyitotta meg s nyomban utána, angol szokás szerint, következett a thea és sütemények felszolgálása, melyet kedves kisasszonyok végeztek s melyben a sajtó képviselői is résztvettek.

A Mendelssohn „Paulus” ez. szerzeményéből vett karének után, Szász Károly püspök mondott hatásos beszédet, mely a misszió eredetétől máig nagy vonásokban vázolta a budapesti skót misszió történetét, mely után áldását adta a misszióra, mely igehirdetői, gyermektanítási és beteggyógyítói céljai felé annyi áldással haladott eddig is.

Ezután minden egyes beszédet megelőzőt több zenei vagy ének-előadás Beethoven, Beriot, Schubert, Mendelssohn, Mozart műveiből, melyekben Scharzleitner és Kunst kisasszonyok, Formágyi, Bráth, Bolte, Victor, a ref. theologusok és számos nő és férfi énekes, mint műkedvelők működtek közre s arattak méltó elismerést.

A szónokok közül a püspök után méltán legelőbb következtek Moody Endre missziói lelkész, ki a misszió keletkezése idejéből humoros adomákkal fűszerezett beszédet mondott, mely sok tapsot aratott s közvetlen utána dr. Verédy fővárosi tanfelügyelő, ki a missziói iskolában tett látogatását írva le, teljes megelégedését fejezte ki ez intézet iránt.

A másik missziói lelkész Koenig Rudolf érdekesen írta

le az iskolának egy beteg úri ember ágyánál történt kicsiny kezdetét, — mikor most az iskolának 500 tanítványa van.

Láng Adolf érd. főesperes és ev. lelkész közölte visszaemlékezéseit a misszió kezdetéről, mint ki mint fiú résztvett az első két misszionárius Wingate és Smith istentiszteleteiben.

Rau tanító ez alkalomra írt német költeményét adta elő, mely magyarul, a haza éltetésével végződött.

Victor János, Buss és Victor Ágost skót missziói tanítók iskolájuk jubileumára vonatkozó adatokat illusztráltak beszédekben.

Victor B., az angol bibliatársulat budapesti képviselője a misszió sajátos működéséről, a zsidók térítéséről népszónoki hatással értekezett.

Dr. Lipner, a „Bethesda” orvosa, a misszió hatalmas segédesszközéről, a hívőnek imádságáról alaposan értekezve, szolt arról is, vajjon eleget tettek-e a misszió jótéteményesei a hála kötelességének?

A zajosan nyilatkozott elismerés bizonyosága annak, hogy a kettős jubileum kitünően sikerült.

Az egyházi zárimádság után Moody misszionárius és isk. igazgató rövid imádsággal fejezte be az ünnepélyt.

Megjegyzem itt a fentebbiek kapcsában, hogy a budapesti skót misszió feladata az általános térítésen kívül: a zsidók térítése, mely tekintetben a 2 misszionáriusnak nagy érdemei vannak.

A misszió alapította a német ref. budapesti egyházat, mely most a skótoktól külön vált.

A misszió tulajdona a hold-utezai iskola, 6 tanítóval s mely tandíj nélkül oktatja növendékeit, bármely felekezettől legyenek is (mert missziói iskola) és 500 tanulót számlál.

Az idei skóciai májusi meetingek missziói állomásnak nyilvánítják Budapestet; missziói házat készülnék építeni és az iskolaépületet megnagyobbítani s abban nőnevelődést is állítani. Quod faxit Deus!

Láng Adolf.

A katolikus sajtó.*)

Ismeretes dolog e lap olvasói előtt, hogy a katolikus sajtó mily „szeretetteljes” hangon szokott a protestánsokról megemlékezni. Mindazonáltal — úgy hiszem — nem lesz érdektelen, ha a magát „idők tanújának” nevező „Magyar Állam” idétlenségeiből hozok valamit, eme lapot nem olvasó protestáns közönség tudomására.

Nagy port vert a katolikus sajtóban Ő Felségének szept. 15-én, az őt üdvözlő kath. küldöttségnek adott válasza. A „M. Á.” „Quosusque tandem . . .” ez. fulmináns ezikkére egymást érték fent nevezett lapban a kath. „alpapság” nyilatkozatai, melyek csakúgy áradoztak a kath.-ok trón és haza iránti hűségéről szóló frázisoktól, mint az efféle kijelentésektől: „a felekezeti békés együttélés terén a vízzavarás vádjá jogosan nem őket illeti” (hanem persze a prot.-okat).

Ezen „hazafias és istenes cselekedet”-nek nevezett esodabogarak közlését, melyeket pedig „e korszak politikai mozgalmaihoz nevezetes adalékoknak” tart, „tisztelteméltó helyről” kapott intésre beszűntette már a „M. Á.”, nehogy az „al-

*) Térszűke miatt késett. Szerk.

papság" ilyen oktalan förmedvényei által még ama „hely" is kompromittáltassék.

Bámulatos ama logikai ügyetlenség és jézuita ravaszág, mely eme tiltakozásokat s ezek az egész lap szellemét s tartalmát a protestantismus elleni legkíméletlenebb nyilatkozatokra vezeti. Ő Felségének ama szép, buzdító szavaiból sérelmet magyaráznak ki; a szavakért felelőssé teszik a miniszterelnököt, mint a ki állítólag sugalmazta azokat, s ezért hajszát indítanak ő ellene; de mert a kormányelnök református, neki esnek az egész református egyháznak, hogy bebizonyítsák ennek hazafiatlan, illoyalis, türelmetlen voltát.

Tekintsünk el ezen „szép" okoskodás politikai oldalától, mint a melylyel ezen egyházi lapban úgysem foglalkozhatunk, s álljunk szembe ama vádakkal, melyeket oly pazar kézzel dobál szemünk közé a „M. Á." és a kath. „alpapság".

Ránk sütik, protestánsokra, hogy mi voltunk a trónhoz hűtelének, hiszen... risum teneatis... protestáns volt, ki ezen verset írta: „Akaszthatok fel a királyokat" ... míg a katolikusok így írják: „A legelső magyar ember a király". No hiszen ez aztán igazán gyönyörű argumentáció, — valóságos katolikus logika, melyet komoly számba csak egy „M. Á." vehet s melyre felelni is óriási hiba lenne. Mi voltunk a haza ellenségei, mert Bethlen hívta be a törököt... Méltó argumentum az előbbihez. Hát Szapolyainak, ki a protestánsokat égettette, hallotta-e hírét valaha a „lekéri alesperesi kerület" „alpapsága"; vajjon van-e tudomása arról, hogy e jó katolikus fejedelem önhatalmának növelése végett nyúlt azon eszközhöz, melyet Bethlen a végső szűk-égben a katolikusok által megtámadott lelkiismeret és vallásszabadság érdekében használt szövetséges gyanánt. Katolikusok soha sem terveztek — ügyebár — összeesküvést a trón ellen, és nem voltak felkelők soha?!... Hiszen még dicsekedve kellene említeni azon küzdelmeket, melyek hazánk függetlensége, alkotmányos szabadsága érdekében vívottak és nem hibául tüntetni fel!... Hanem természetesen a katolikus atyák megrendelés után készítik a történetet s nem tartják lelkiismereti dolognak, ha saját érdekekben meghamisítják, — ha annak legszebb részleteit, — mert protestánsok szerepelnek benne — rítul elferdítve befeketítik és „megszűrik a szunyogot, de elnyelik a tevét".

Mi magyar protestánsok nem félünk a történelem ítéletétől, mert ügyünk igaz s a történelem a multa nézve igaz bíró. A jelenben pedig csak a kath. „alpapság" és a „M. Á." tarthat bennünket hazafiatlanoknak... miért?!... mert a protestánsok (!) akarják megfosztani (!?) királyunkat leghűségesebb támaszától (!!?) értsd: a klérustól.

Lux.

(Vége köv.)

Irodalom.

Ünnepi, alkalmi és temetési imák. Irta Körösi István, alacska ev. ref. lelkész. Miskolcz. Ára 40 kr. E hozzánk beküldött s köszönettel vett kis imádságos könyvben 39 lapon 29 imádság van, melyből 20 ünnepi és alkalmi, 9 pedig temetési. Szívvel fakadó rövid imádságok. Ajánljuk figyelembe.

Megjelent s szerkesztőségünkhöz beküldetett: „Protestáns Uj Képes Naptár 1890-ik évre. Szerkesztette Dúzs Sándor tanár. XXXVI. évfolyam". A szokott naptári részekben kívül két költeményt, három arcképet (Kovács A., Zsilinszky M., Szilády J.), — életrajzzal, — egy pár elbeszélést, rajzot tartalmaz, s a Bethlen-kollégium új homlokzat-épületének képét mutatja be ide vonatkozó történelmi adatokkal. Rendes szokás szerint adja még a prot. egyházi és iskolai tisztisnévtárt. A „Protestáns Naptár" 36 év óta foglalja el méltó helyét lelkészársaink asztalán. Annyira megszokott kedves vendég, hogy nála nélkül új évet képzelni, nála nélkül ellenni talán nem is tudnánk. Melegen ajánljuk lelkész- és tanítótársaink s a művelt protestáns közönség kiváló figyelmébe. Ára 50 kr, kiállítása a szokott csínosságú.

Beküldetett hozzánk A nagyszalontai ev. ref. egyházmegye 1889. augusztus 22. napján N.-Szalontán tartott közgyűlésének és bírósági ülésének jegyzőkönyve. Kiadta Balog Ambrus egyházmegyei főjegyző. E jegyzőkönyvből is szívesen közlenénk egyes közérdekű részleteket, de ezúttal kénytelenek vagyunk azt azon egyszerű okból mellőzni, mert a gyűlés, e jegyzőkönyvből láthatólag, a gyülekezetek apróbb dolgaival foglalkozván pusztán, szélesebb hullámokat verő ügyeket nem tárgyalt s az esperesi jelentés is ezúttal, e nyári közgyűlésen nem adott statisztikai, s a vallás és erkölcsi élet állását feltűntető kimutatásokat. — Ugyancsak beküldetett A máramaros-ugocsai ev. ref. egyházmegye 1889. aug. 29-én Már-Szigeten tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. E közgyűlésről annak idejében részletes tudósítást hozván lapunk, a jegyzőkönyv megjelenését egyszerűen regisztráljuk.

A beszély-irodalom kedvelőinek figyelmébe. Egyszerre két lelkészársunk küldött be hozzánk előfizetési felhívást megjelenendő beszélyeikre. Készséggel közöljük mindkettőt. Az egyik így szól. „Azon kedvező fogadtatás, melyben a t. közönség utóbb megjelent beszély-füzetemet részesítette, felbátorít, hogy egy „Elbeszélések" című, újabb füzzettel lépjek a t. közönség elé s felkérjem a szépirodalmi olvasmányok barátait, hogy törekvésemet előfizetéseikkel támogatni kegyeskedjenek. A mintegy 10 éves füzet tartalmát elbeszélések képezik, melyek közül hármát a „Nagy-Károly és Vidéke" pályadíjjal jutalmazott. Megjelenik a mű Seper Kajetán nagy-károlyi jóhírű könyvnyomdájában folyó évi decemberhóban s karácsonyra minden előfizetőnek bérmentve küldetik meg. Előfizetési díj 1 forint. Gyűjtőknek a szokott tiszteletpéldánnyal szolgállok. Az előfizetési díjakat folyó évi decemberhó 10-ig nevemre eljuttatni kérem, hogy a példányok száma felől idejében intézkedhessem. Midőn a t. közönségnek eddigi irodalmi működésem iránti méltányoló elismerését hálásan megköszönöm, egyszersmind további jóakarató figyelmébe bizodalommal ajánlom magamat s vagyok tisztelettel Györgytelek (Szatmármegye), 1889. november 5. Biki Károly". — A másik így hangzik. „Néha, mikor jó kedvem volt, — vagy nyomott az élet, irogattam. Tárgyaim után sohase mentem el valami láthatatlan birodalomba, hanem szétnéztem magam körül s a mi itt megkapta figyelmemet, leírtam, úgy a hogy láttam, úgy a hogy tudtam. Ezen műveimből

akarok most „Ismerősök” (beszélyek, rajzok, csevegések) cím alatt egy kötetet nyilvánosság elé bocsátani. Nem csábíthatok senkit nagyhangú beszéddel, hogy műveim szétszórtan a fővárosi lapokban jelentek meg; még csak szerencsét sem próbáltam soha egynél sem. Saját vármegyémet és a szomszéd vármegye lapjainál nem vágyakoztam még eddig magasabbra. Ezek olvasóitól, ismerőseimtől, jó barátaitól várom leginkább a támogatást, másoktól csak biztatást és bátorítást remélek a jövőre. A kötet előfizetési ára 1 frt o. é., díszkötésben 2 frt 30 kr. Gyűjtőknek 10 példány után tiszteletpéldányt adok. Az előfizetést kérem folyó évi decemberhó 15-ikéig nevemre, Ér-Kávásra címezve megtenni, hogy a nyomtatandó példányok száma felől idejekorán tájékozva legyenek. — Előfizetéseket elfogad még a „Szatmármegyei Közlöny” szerkesztősége N.-Károlyban és a „Szilágy” szerkesztősége Zilahon. Ér-Kávás, 1889. novemberhó 10. Giczey Diószeghy Mór.”

Különfélék.

Az év utolsó előtti hónapjában vagyunk, s olvasóink jókora része még mindig hátrálékban van az előfizetési díjjal. Tisztelettel kérjük a hátrálékosokat (úgy a folyó, mint a múlt évről), hogy szíveskedjenek minél előbb beküldeni a hátrálékokat a kiadó hivatalhoz. Mi pontosan küldjük a Lapot; pontosan kell havonként a nyomdai s egyéb költségeket fizetnünk. Joggal kérhetjük azért, hogy legkésőbb e hó folyamán összes hátrálékosaink szíveskedjenek eleget tenni kötelezettségöknek.

Gönczy Pál nyugalomra lépett államtitkárt ő Felsege újabb kitüntetésben részesítette az által, hogy kinevezte őt a főrendiház örökös tagjai közé.

A Károli Gáspár emléksobrára vonatkozó pályázatok határideje lejárván, egyházkerületeink püspökei f. hó 28-ára Miskolcra hívtak meg, hogy a tiszáninneri egyházkerület kebeléből kiküldött férfiakkal együtt a pályázati művek sorsa fölött határozzanak. Tiszántúli egyházkerületünk részéről nt. Tóth Sámuel főjegyző úr utazott el Miskolcra. Lapunk zárta-kor még nem érkezett vissza a főjegyző úr, így a pályázatok eredményéről mi még nem adhatunk számot.

Menyhárt János-alapítvány. (Huszonötödik kimutatás.). Ujabb az alapítványra Mindszenti Imre segédlelkész úr Székelyhídról 1 forintot küldött be hozzám. A már nyugtázott 363 frt 98 krral együtt az alapítvány takarékpénztárban levő eddigi összege 364 frt 98 kr. Debreczen, 1889. november 30. Csiky Lajos.

Károli Gáspár emléke. Mindszenti Imre segédlelkész úr Székelyhídról a síremlékre 50 krt, a szellemi emlékre 1 frtot, Ablonczy József lelkész úr a piskolti egyház részéről a két ezéla 1—1 frtot küldött. Bejött eddig lapunknál a síremlékre 138 frt 22 kr, a szellemi emlékre 134 frt 96 kr, időközi kamattal együtt 274 frt 06 kr, mely összeg takarékpénztárban kamatozik. Debreczen, 1889. november 30. Csiky Lajos.

Jármii. A jármii ev. ref. egyház újonnan épített díszes s a kor igényeinek nagy áldozattal emelt iskolája. — novemberhó 24-én d. e. istenitisztelet után egyházi közgyűlésben az itteni lelkész Kósa Ede buzdító beszéde mellett adatott át céljának. A nagy küzdelemmel épült díszes épület tervének keresztül vitelében az oroszán rész Kulin Gábor, Kalmár Gyula, id. Szondy Zsigmond presbytereket, Szécsi András gondnokot illeti, — kik érdemesek arra, hogy neveik nyilvánosság elé hozassanak. Az iskolaépülettel kapcsolatban a lelkészi lakon is lényeges javítások történtek. Jövő év tavaszán javítás alá jön a nagyon megrongált templomfalazat is, mely tarthatatlan állapotban van, melynek költségeire az egyház felhívó szózatot küldözött széjjel 1000 példányban, mivel pénzerejét az iskolaépítés kimerítette. Mult években iskolatelke kibővítése végett, az iskolaudvar mellett eső üres telket vásárolt az egyház 300 forintért; — azelőtt pedig templomát, tornyát fedette be nagy költséggel. Mind e kiadásokat fedezte nem a hívek zsebe, hanem a magtári alap, melynek forgatandó tőkége ma is 80 köböl gabona. Idestova a jármii egyház templomában az orgona is megzendül, ha egyetértés, buzgóság, jóakarát, akaratérő egymást esökölva ölelgetik a hívek között — s mindenek szép renddel és ékesen leendenek!

A testvéregyházkerületek köréből. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület közelebbi gyűlésén főt. Szász Domokos úr által tartott püspöki jelentésből vesszük ki a következő adatokat. A mult év óta részint a körlelkézségek területén, részint a kerület más egyházközségeiben egészen újonnan épült, vagy nagyobb részben restauráltatott, vagy most épül 29 templom, 19 iskola s több papilak. Igen sok helyt előkészület van folyamatban a jövő évi építkezésekre. Egyházi építkezésekre fordított kerekszámban 171.000 frt, 61.000 frttal több, mint az előző évben. A tett alapítványok és önkénytes adományok összege 27.000 frt. Szorgalmi jövedelem címén befolyt a mult évben 19.254 frt; 6971 frttal több, mint az előző évben, a mi örvendetes emelkedés. Perselypénz címén adakoztak 2285 frt 29 $\frac{1}{2}$ krt. Itt is az emelkedés 200 forintnál több. Részletes egybeszámítása törtévént a kepeváltási, valamint a bor- és magtári alapoknak, az eredmény az, hogy a kepeváltási alapok összértéke 680.924 frt; a bor- és magtáraké 135.968 frt 78 kr, az egyházi épületek biztosított értéke 1.274.250 frt 30 kr. Népingási adataink a következők: 1888-ban az összes szülöttek száma 14.705 s így 172-vel több, mint az előző évben. A halottak száma 10.225; az előző évinél kevesebb 677-el. A lélekszámgyarapodás 4480. Házasságra lépett 3616 pár; 262-vel több, mint 1887-ben. Vallás-változtatás folytán nyertünk 283, vesztettünk 145 lelket, tehát nyertünk 138 lelket. A népiskolai viszonyokat illetőleg a következő adatok feltüntetésére szorítokozom: tanköteles volt a mult évben 53.567, ebből tanult 41.287, vagyis a tankötelesek 77·07%-a, felekezeti iskolák száma 446.

Szerk. posta. S. Sz. J. Karczag. Némely régebb idő óta nálam levő tárczaközlemények kiadása után becses és köszönettel is vett küldeményére is sor kerül. — B. L. Kunhegyes, V. Gy. Csermő, K. B. Berlin. Fogadják szíves küldeményeikért köszönetemet. Közleni fogom cikkeiket.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**